

Z vrčem Vače se prestavimo za dva tisoč petsto let v preteklost (2)

Žrtvovanje konja v Vačah

Na Vrču Vače vidimo šest povedi. Uvod in prvi dan, ko so udeleženci starodavnih obredov prišli v Vače, smo si ogledali v prejšnji številki Misterijev. Danes pa si bomo pogledali levi del zgornjega pasu slikopisja. Spodnjo poved slikopisja sem dogradil z navpičnim branjem podob, proučevanjem več starodavnih situl (vrčev) in drobnih podatkov, kot so število zarez, nastalih pri tolčenju podob ...

Z metodo denotacije – natančnega opazovanja, zbiranja podatkov in vizualizacije le-tega – sem prišel do spodnje povedi:

DRUGI DAN

Drugi dan so zgodaj vstali, zajahali konje in glej! Ptice so nizko letale, saj so lovile mušice. Med knezi je kot zadnji jezdil tudi vojvoda v beli halji, s knežjo čepico na glavi, saj je bil tokrat enak vsem drugim – knez. Skromen, vase potegnjen, premišljuje o minljivosti življenja. Tudi njegov konj je izgledal tak. Bila sta tiha, zamaknjena, a kot zlita v eno.

Pred njim je jezdil kandidat za novega kneza knezov – vojvodo. Tako on kot njegov konj – mladosti in življenja polna. Precej verjetno je, da so konje v dresuri pomerjali na velikem travniku na Kleniku, tudi zato, ker je v neposredni bližini odkrit grob gostitelja obreda.

Napeta vrv s slikopisja, ki jo v roki drži beli pater (oglejski) z gladkim oblačilom, govori, da je konj dresiran. Nogo ima tik pod repom konja, kar govori, da je njegov gospodar.

Vrv je v roki zvita v obliko anka – ključa življenja in smrti. Ta ank pa je de-

Slikopisna upodobitev rituala tretjega dne pritrđi domnevi, da je bil konj prvak ubit in nadomeščen z mlajšim in mogočnejšim.

loma drugačen kot egiptčanski, saj bolj kot egiptovski ali keltski, ki ga najdemo npr. na držalnih drugih podobnih vrčkov, spominja na šivankino uho. Šivankino uho je drobna lina, skozi katero vidimo kvalitetneje in jasneje. Skozi pa lahko leti samo duhovno bistvo človeka, očiščeno navlak.

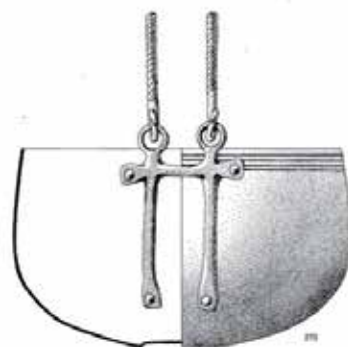
Oglejmo si še ptiča, ki je kot nekakšen vrabec. Visi s stropa, obrnjen na hrbet. A na hrbet obrnjen ptič je lahko samo ptič, ki umira oziroma je mrtev.

Za belim patrom stopa knez, ki je na patrovi vrvici, saj je njegov učenec. Konec te vrvi ima knez učenec preko ramen in se na hrbtu zaključuje s cofom. Cof govori, da je sodnik. Tudi danes podobne cofe srečamo pri papežih in duhovnikih na sploh. Ta cof je simbol sojenja in govori, da je bilo prvaku med konji sojeno.

Nato pa so odjezdili po strmem hribu v dolino proti rečni strugi. Tu se je zgodil najhujši preizkus v spretnosti, vzdržljivosti in moči. Med priganjanjem so si konji med rečnim kamenjem namreč »lomili« nogo.

DRUGI DAN - ZAČETEK OBREDJA

Slikopisno pripoved posameznega dela - dogodka beremo v dveh delih, najprej je iz desne proti levi in nato znotraj iz leve proti desni

Situla (VRČ) Griže, Gorenja vas, Prebold

Toth, 4. st.p.n.št., Hermopolis, danes El-Ashmuneln, Egypt, inv. št. 26.7.992, Muzej Metropolitan

Babilonski pečatnik, 1500 – 1350 p.n.št., kultura Mitanni, Sirija, 1,7 x 1 cm, inv.št. 1987.96.8, Muzej Metropolitan, ZDA

Cof kot simbol božjega sodnika papeža, vojvode, faraona ... Levo je cof na hrbtu papeža pastirja Pavla II. med pozdravljanjem svojih častilcev v Vatikanu; v sredini na hrbtu novega vojvode na Vrču Vače, desno pa na hrbtu vojščaka na situli iz Certose.

Je prvak med konji dobro opravil te hude preizkuse? Je bil še naprej navdih vsem ostalim? Je še naprej dajal seme za razplod vrste? O njegovi usodi govorijo druge upodobitve. Izza prvaka namreč hodi novi izbranec – konj, nad katerim je ptica z Ibisovim kljunom mrtvih. Cof na hrbtu je, kot rečeno, simbol sojenja. Ptič na hrbtu pa simbolizira dušo bitja, ki po njegovi smrti leti skozi ankovo »šivankino uho«.

Krogec namesto kril »viseče ptice« (vrabca) govori, da se del duše spremeni v točko in da je zemeljska pot uma, ki je osrednji del duše, s tem dokončana. Rep simbolizira novo rojstvo in UM kot del – srčika – duše se vrača; to

nam razkriva tudi sama beseda UMRE, če jo razdelimo na dva dela: UM in RE (ponovno). Postopek uboja konja budno spremlja beli pater z ankom.

Drugi dan se je odločalo o usodi sedanjega prvaka med konji – prvega žrebca. In svoje mesto je moral prepustiti mlajšemu, vzdržljivejšemu ter spretnejšemu v dresuri in preizkusih. Če je knez – kandidat za vojvodo izvršil obredni uboj konja, je dobil njegov rep in s tem okras čelade. Konji so bili za kneze izjemnega pomena in zato so jim posvečali veliko pozornosti. Jezdenje čez drn in strn, spretnost jezdenja po reki, polni prodaja in kamenja, kar

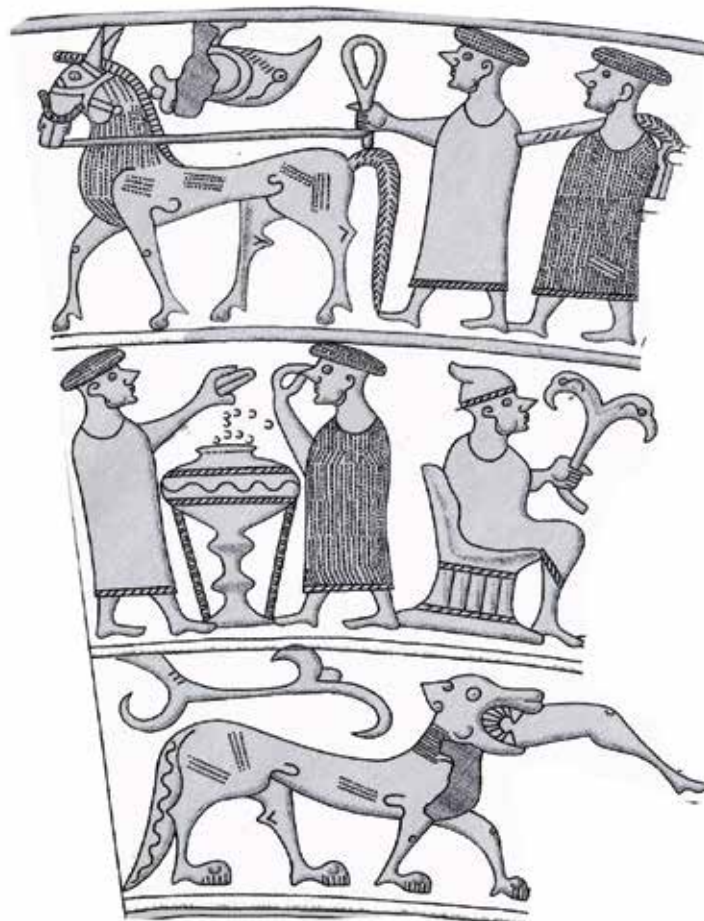
je za konja skrajno nevarno, a za jezdeca včasih nujna in odločilna prednost pred tekmeči in morebitnimi sovražniki.

Na Vrču Vače najdemo tudi čudnega ptiča. Simbolni ptič vsebuje v repu sporočilo novega rojstva, v kljunu pa sporočilo duhovnega potovanja oziroma smrti. Kljun je podoben kot pri egiptčanskemu svečeniku smrti Tothu.

Ko so ubili dosedanjega konja prvaka, so se konji vznemirili, a novoizbrani prvak je stopal še bolj samozavestno.

TRETJI DAN – UVOD

Ključ za branje je tu navpična primerjava slikopisnih likov.

Slikopisje na Vrču Vače se bere tudi navpično.

SLOVENSKA STROKA O VRČU VAČE

»Včasih pa je pokojnika v onstranstvo pospremil celo konj.« (dr. Peter Turk, glavni kustos Narodnega muzeja Slovenije: *Podobe življenja in mita*.)

»Na čelu stopa konj, ki ga na dolgih vajetih vodi možki. Nad konjem je upodobljena viseča ptica. Drugi možki, s sekuro na ramenu, vodi konja na povodcu.« (Inštitut za arheologijo ZRC SAZU)

Foto splet

Konjušnike so upodabljali kot ljudi konje – kentavre. (Situla iz Eppana, atestinska kultura)

Slikopisna upodobitev obreda tretjega dne pritrdi domnevi, da je bil konj prvak ubit in nadomeščen z mlajšim in mogočnejšim. Spodaj, na tretjem nivoju, je upodobljen mogočen pes s človeško nogo v gobcu, ki se končuje s kopitom jelenjadi. Torej je lahko ubit tudi človek.

Fizična smrt je del naravnega izbora, kar predstavlja simbol vinske trte, ki se vije nad zadkom in hrbtom psa. Vinska trta je oblikovana tako, da spominja tudi na simbol »lastovic«, bunkica med »kri-li« pa na nadaljnji razvoj ali novo rojstvo.

Konji so bili v tistih časih osnovno prevozno sredstvo; navezanost nanje in uporaba dresure sta tako povsem logični izbiri. Plenilci so konjušnike označevali kot manjvredne pogane, kentavre ...

Kateri del ubitega nekdanjega prvaka med konji so dali v kotel pod njegovo upodobitvijo? Menim, da drobovino. In res, kotel je narisano neposredno pod njegovim trebuhom. Med kuhanjem je zelo je smrdelo, a z dodatki zelišč in semen in potrpežljivim kuhanjem je bil smrad odpravljen. Zadišalo je po dobri jedi. In to je sporočilo dobrega kuharja. Najprej jed lahko smrdi, saj neskladnosti zapuščajo kotel, ko pa vonj postane harmoničen in prijeten, takrat je jed skuhana.

Vladislav Stres ✨

(Več o raziskavah Vladislava Stresa na spletni povezavi: bit.ly/2XJQ5Bd)

Naslednjič: Ustoličenje vojvode

IZBRANI KONJ JE BIL ŽRTVOVAN

Za namene javnega ritualnega uboja postaranega konja so kot kaže uporabljali posebne sekirice. Na sekirici vidimo značilnega keltskega konja oziroma belega kraškega konja, za katerega je poleg vzdržljivosti in plemenitosti značilna ovnovsko oblikovana glava. Ta pasma slovenskega konja je zaradi sistematičnega križanja z drugimi, predvsem madžarskimi in arabskimi konji na začetku devetnajstega stoletja izumrla.

O kraških konjih je leta 1689 pisal Valvasor v XI. knjigi *Slave vojvodine Kranjske* na 304. strani: »Če človek jaha iz Ljubljane do Št. Vida na Reki (danes Reka) po ravni deželni cesti z nemškim konjem, je ta konj potem čisto zvit, trd in ni več sposoben, da bi šel naprej. Toda naši deželni konji, zlasti kraški konji, hrvaški konji in konji iz predelov, ki mejijo na Dalmacijo, pa tudi turški konji, so na take razmere navajeni in gredo mirno naprej, kot da gre za ravno polje.«

Bleiweis pa leta 1871 pri opisu konj v svoji knjigi *Nauk o umni živinoreji* pod črto sporoča: »Sloveni so od nekdanj sloveli kot izvrstni konjerejci. Že Homer hvale mule in konje Venetov (Slovenov), kateri so pri svojem preseljevanju iz azijske pradomovine v mali Aziji v tako zvani Paflagoniji ob severnem primorju Črnega morja zaostali. Tudi Veneti ob Adriji stanujoči so redili izvrstne konje, in že za Rimljanov je slovela ergolia (kobilarna) blizu Ogleja, brž ko ne na Krasu v današnji Lipici. Stari letopisci radi trdijo, da se je v Lipici ohranila še »pleha« starovenetških konj.«

V knjigi *Das K. K. Hofgestüt zu Lipizza 1580–1880*, izdani ob tristoletnici kobilarne, piše, da so imeli knezi Auerspergi v Postojni odlično kobilarno kraške pasme. V nadaljevanju je zapisan Stubenbergov opis kraških konj: »Zelo slavni so bili konji s Krasa, tako zaradi njihove moči kakor tudi njihove dolgoživosti, da so pogosto še pri starosti tridesetih let sposobni za delo.« (Šalehar, Žan Lotrič, Potočnik: *Prootne, izgubljene, pretopljene pasme konj v Sloveniji*)

Faraonova sekirica za uboj človeka, Ahhotep, najdeno v Dra Abu El Naga, Tebe, 16.st. p.n.št.

Žrtvovanje konja Kelti, Halštatski grob 697, Naturhistorisches Museum Dunaj, Avstrija

Avtor idej: Vladislav Stres